

Overhalla kommune

- positiv, frisk og framsynt

Klima- og miljøplan 2014-2019

Innhold

Forord	s.3
1. Sammendrag	5
2. Klima- og miljøplan 2014-2019, tiltaksdel	8
Naturmangfold	8
Innkjøp og avfall	10
Energi	13
Klimagassutslipp, transport	18
Klimagassutslipp, landbruk	21

Vedlegg: En enkel faktadel

Forord

Bærekraftig utvikling er en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Det er anslått at vi i verden i dag har et samlet forbruk av ressurser som tilsvarer 1,5 ganger de ressursene Jorda kan gi oss på et bærekraftig nivå. Klimagassutslipp er et av de områdene hvor vi er i ferd med å overstige klodens tålegrenser. Både FNs klimapanel og det internasjonale energibyrådet IEA beskriver at 2/3 av dagens kjente fossile energireserver (kull, olje og gass) må forbli liggende urørt om vi skal nå målet om at gjennomsnittlig temperaturstigning ikke skal overstige 2 grader. Allerede i dette århundret vil gjennomsnittlig temperaturøkning kunne medføre dramatiske konsekvenser for våre felles levevilkår om ikke kraftige tiltak gjennomføres raskt.

I 2014 skal vi markere 200-årsjubileet for Grunnloven. Også Grunnloven gir føringer for bærekraftig utvikling. Grunnloven § 110 b første avsnitt lyder:

«Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsæвне og Mangfold bevares. Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.»

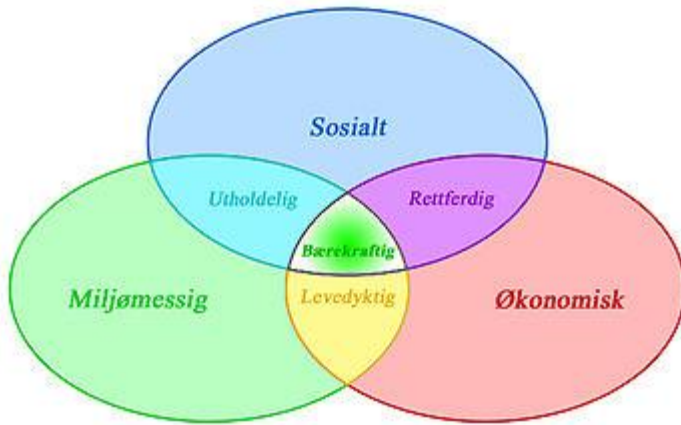
Menneskene er avhengig av naturen, og jordas små og store økosystemer er grunnlaget for produksjon av mat, medisiner og en rekke materialer. De renser luft og vann, binder karbon, beskytter mot flom, ras, storm og erosjon. Både jordas raskt økende folketall og teknologiene som vi har utviklet, gjør oss i stand til å utnytte og påvirke økosystemene på en helt annen måte enn tidligere. Studier viser at menneskelig aktivitet har en klar og økende negativ effekt på klodens biologiske mangfold og økosystemer. Det er fare for at de økonomiske og sosiale kostandene vil tilta i stadig raskere tempo hvis vi ikke reduserer vår belastning på miljøet. Det er viktig at betydningen av økosystemene er tydelig for alle som tar beslutninger som kan påvirke naturen.

Overhalla kommune ønsker å ta samfunnsansvar og bidra til en bærekraftig utvikling. Nye miljøkrav og økt fokus på samfunnsansvar bidrar til at de økologiske, økonomiske og sosiale hensyn blir mer overlappende.

Økologisk bærekraft betyr at utviklingen må skje innenfor naturens tålegrenser. Et bærekraftig produksjons- og forbruksmønster utnytter naturressursene uten å svekke økosystemenes kapasitet og mangfold. Den økologiske dimensjonen er vesentlig fordi den sikrer ressursgrunnlaget, og fordi en del miljøskader er irreversible.

Økonomisk bærekraft innebærer en økonomisk utvikling som over tid opprettholder gjennomsnittlig velferdsnivå og tillater velferdsvekst for fattige deler av befolkningen. Med global befolkningsvekst betyr økonomisk bærekraft at knappe ressurser må utnyttes mye mer effektivt, gjennom smarte løsninger, gjenbruk og prosesser som reduserer tap i verdikjeden.

Sosial bærekraft er en utvikling som sikrer trygghet, sosiale rettigheter og gode levevilkår. Det vil handle om løsninger som er tilgjengelige for alle, som fremmer helse og trivsel, og gir rom for gode opplevelser, ute som inne. Det betyr også å ta ansvar for arbeidsmiljø og etisk standard.

Hvis vi greier å forbedre sosiale forhold, miljøproblemer og økonomisk ulikhet kan vi skape bærekraftig utvikling.

Kommunene har flere roller som er viktige for å møte utfordringene. Overhalla kommune ønsker å gå foran i arbeidet og bruke et bredt spekter av sine roller og virkemidler. Kommunens første klima- og energiplan ble vedtatt i 2009 og mange relevante tiltak er etter hvert blitt gjennomført. For å ha en oppdatert og levende plan vedtok kommunestyret i februar 2013 at planen skal revideres.

Bærekraftig utvikling i barnehagen

Læring for bærekraftig utvikling er et hovedoppdrag for all pedagogisk virksomhet i Norge, fra barnehagen til voksenopplæring. Hva gjør vi i barnehagen?,

Over hele verden inviteres barn i alderen 1-8 til samtaler med sine førskolelærere og lærere denne høsten (2013). Med utgangspunkt i bildet over skal de snakke om bærekraftig utvikling.

Med forberedende stadier har planprosessen i realiteten pågått ett års tid. Av grunnleggende byggesteiner kan nevnes Miljøutredning for Overhalla kommune, kommuneplanens samfunnsdel, og et vedlegg til denne planen med noen faktaopplysninger. De som ønsker mer fakta kan gå til andre kilder som det er henvisninger til i planen eller vedlegget.

Miljøutredning for Overhalla kommune ble revidert høsten 2012 (Ksak 109/12), noe som resulterte i videreføring av de tidligere hovedsatsingsområder/vesentlige miljøaspekter for Overhalla kommune:

Naturmangfold (endret navn fra Biologisk mangfold)

Innkjøp og avfall (endret navn fra Avfall)

Energi **Klimagassutslipp**

Kommunestyret vedtok i februar 2013 en videreføring av kommuneplanens samfunnsdel med miljøpolitikk/ hovedmål / delmål

Hovedmål: *Flotte naturressurser og nærmiljø utnyttes med høy miljøbevissthet.*

Delmål:

1. *Innbyggerne har god kunnskap om og glede av naturen gjennom aktiv bruk og god tilgjengelighet.*
2. *Naturressursene gir grunnlag for betydelig sysselsetting og verdiskaping.*
3. *Inngrepsfrie områder og naturens produksjonsevne og artsrikdom bevares for framtiden.*
4. *I Overhalla skapes det lite avfall og avfallet utnyttes som ressurs.*
5. *I Overhalla er det lavt energiforbruk og høy grad av fornybare energikilder*
6. *I Overhalla er det lave klimautslipp og høy grad av CO2-binding*

Planen berører mange personer og virksomheter og et avgjørende kriterium for å lykkes er involvering og eierskap til mål og tiltak i planen. Derfor er det bl.a. gjennomført en miljøkonferanse i Overhalla i juni 2013 og gjennomført 4 temahalvdager høsten 2013. En rekke fra kommunens politikere og administrasjon, private, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag fylkeskommune og Statens vegvesen har deltatt. Underveis er det kommet mange innspill til planen.

Planen har status som en kommunedelplan og skal være integrert i kommunens miljøstyringssystem etter ISO 14001. Mål og tiltak i planen skal fortsatt rulleres årlig som del av kommunens økonomiplan.

Av flere grunner foreslås navnet endret til klima- og miljøplan. Det gir en mer samlet plan for miljøarbeidet som også inkluderer det vesentlige miljøaspektet Naturmangfold. Dette markerer også en tydeliggjøring av kursen for bærekraftig utvikling med økt fokus på samfunnsansvar og behov for konsentrasjon av tiltak innenfor det overlappende område der miljømessige, økonomiske og sosiale hensyn møter hverandre.

Når det gjelder tilpasning til endret klima forutsettes dette behandlet gjennom kommunens beredskapsplaner etc.

1. Sammendrag

Kommunen har mange roller for å ivareta en bærekraftig utvikling og vil bruke et bredt spekter av disse - som politisk aktør, byggeier, innkjøper, planmyndighet, undervisning mm. - i tillegg til oppgaver innen kommunal planlegging og drift, kan kommunen være pådriver i forhold til næringsliv, organisasjoner og folk flest. Kommunen har også en sentral rolle som koordinator mellom næringsliv og politiske aktører.

Hovedtyngden av tiltakene kommer der miljøpåvirkningene knyttet til Overhalla og der mulighetene for å gjøre noe er størst.

Klimagassutslippene i Overhalla utgjør i overkant av 40 kilotonn CO₂ pr. år og har 3 hovedelementer, **landbruk, transport og deponi**. I tillegg kommer utslipp knyttet til **forbruk av stasjonær energi** ca. 38 kilotonn pr. år (Enovas tilrådte omregningsformel: 0,6k CO₂ pr. KWh). På toppen av dette kommer **indirekte utslipp** relatert til produksjon av varer og tjenester utenfor kommunen, der det foreligger lite relevant statistikk.

For klimagassutslipp er delmålet i kommuneplanen ”I Overhalla er det lave klimautslipp og høy grad av CO₂-binding”. Ifølge Statistisk Sentralbyrå er de største utslippskildene i Overhalla ca 45% fra landbruk og ca 25% fra veitrafikk. Ambisjonen i planen er at klimautslippene skal reduseres vesentlig fram til 2020.

For kommunens egen reisevirksomhet foreslås videreføring/fornyning av kommunens retningslinjer for reisevirksomhet “Grønne reiser”. Et annet virkemiddel er arealplanlegging som reduserer transportbehovet og det foreslås offensiv satsing på gang- og sykkelveier: Kommunen skal i 2014 ta initiativ til et forprosjekt for å få utredet gang- og sykkelvei Overhalla-Namsos.- For kollektivtransporten har en primærkommune lite av egne virkemidler, men kan likevel bruke sin påvirkerrolle: Overhalla vil i 2014 ta initiativ til et innovativt helhetlig samarbeidsprosjekt for å styrke kollektivtransporten særlig knyttet til pendlertrafikken mellom Overhalla og Namsos som er relativt stor. Det satses i planen videre på å få økt andel og antall elbiler i kommunen bl.a. ladeinfrastruktur og å få etablert den første hurtigladerstasjon i Namdalen i Overhalla i 2014.

Også i landbruket er ambisjonen å få redusert utslippet vesentlig innen 2020. De foreslåtte tiltakene skal bl.a. stimulere til å få rasjonalisert gårdsdriften med miljøgevinster eksempelvis **Kapasitetsøkning/ lagerutnyttelse for husdyrgjødsel; Bedre grøfting av dyrkamark, og Jordformidlingsordning/ jordbank** (økt matproduksjon på kortreiste arealer). Skogens potensial for CO₂-binding skal utnyttes bedre bl.a. knyttet til et for tiden gående skogpådriverprosjekt i Namdalen. Overhalla vil videre ta initiativ til et samarbeidsprosjekt i vårt distrikt for rydding langs veier, åkerkanter mv. som kan ha en rekke positive synergieffekter: En av disse vil være produksjon av bioenergimateriale som det er et visst marked for i regionen.

Strategisk plan for miljø- og landbruksforvaltningen skal revideres i 2014 og det forutsettes at klima og miljø fortsatt skal være et satsingsområde i den planen.

Forbruk og avfall representerer store dels vanskelig målbare utslipp. Det aktuelle delmålet i kommuneplanen er ”I Overhalla skapes det lite avfall og avfallet utnyttes som ressurs”. Barn og unge er avgjørende for framtiden og det skal framover satses mer på å involvere barn og unge i relevante prosesser. Det skal arbeides systematisk med innkjøp og innkjøpsprosesser både når det gjelder kommunens egne innkjøp og ellers gjennom samarbeid og partnerskap lokalt og regionalt. Det foreslås som del av dette at Overhalla skal bli en Fairtrade-kommune og skal arbeide for å bli medlem i Initiativ for etisk handel.- Miljøsertifisering vil videre fortsatt være et satsingsområde.- Midtre Namdal Avfallsselskap (MNA) har en viktig rolle i kommunikasjon med innbyggerne om konsekvenser av stadig økt forbruk og for å legge til rette for bedre avfallshåndtering: MNAs innsamling og behandling av husholdningsavfall skal bl.a. være klimanøytral.- Å stimulere til systematiske Metallinnsamlingsaksjoner i landbruket foreslås i planen etter innspill fra landbruksnæringen.

Det er viktig at barn blir kjent med naturen, gjerne gjennom lek og kunnskap.

Selv om vannkraft er en fornybar energikilde, gjør vår deltakelse i det internasjonalt engrosmarked for elektrisitet med import/eksport, at norsk energieffektivitet indirekte påvirker klimagassutslippene. Elforbruket i Overhalla fordeler seg med ca. 40% på husholdninger, 25% tjenesteytende sektor, 17% primærnæring og 14% industri. Det aktuelle delmålet i kommuneplanen lyder ”I Overhalla er det lavt energiforbruk og høy grad av fornybare energikilder.” For kommunal bygningsmasse er ambisjonen 20% forbruksreduksjon innen 2017 (vs. 2012) og ellers i Overhalla 5%. Olje og el skal utfases som hovedenergikilde. Når det gjelder kommunal bygningsmasse handler tiltakene om å optimalisere driften av bygningene og bruken av sentral driftsstyring (SD/ EOS-anlegg). Det handler dessuten om å gjennomføre ambisiøse rehabiliteringstiltak i eksisterende bygg og strenge energikrav til kommunens nybygg.- Samarbeidet med det lokale næringsliv innenfor bygningsbransjen skal videreutvikles gjennom konkrete tiltak og prosjekter.- Kommunen skal være pådriver overfor bank-/finansnæringen bl.a. til grønne bankrentebetingelser, kundeveiledning etc.- Husholdningene skal stimuleres til energitiltak i eksisterende bygg og nybygg bl.a. påvirkes gjennom kommunens byggesaksbehandling, ved salg/leie av kommunal tomtegrunn med energiføringer, og å videreføre kommunal tilskuddsordning (boligtomter).- Overfor landbruket er et aktuelt tiltak å stimulere til å ta i bruk ny teknologi for energigjenvinning i kyllingfjøs.

Naturmangfold er et av de områder der miljø og folkehelse kan koples på en positiv måte. Det foreslås både noen nye tiltak og videreføring av eksisterende tiltak som ivaretar dette. Villmarkspregede områder har gjennom stor grad av uberørthet betydning som potensiale for opplevelser, potensiale for naturmangfold og potensiale for fremtidige generasjoners prioriteringer knyttet til bruk av naturressursene. Ivaretagelse av gjenværende villmarkspregede områder har dermed betydning i et Europa hvor slike områder er mangelvare. (Bevaring vurderes å ha liten reelle konflikter i forhold til tradisjonelle næringsinteresser. Det kan i framtiden faktisk være større næringsinteresser knyttet til det at områdene bevares med stor grad av uberørthet.)

2. Klima- og miljøplan 2014-2019, tiltaksdel

Tiltaksdelen er bygget opp som en del av kommunens miljøstyringssystem etter ISO 14001 og kommunens ordinære plansystem (inkludert Balansert Målstyring (BMS)). Koplingen til kommuneplanens "fokusområde" og "hovedmål" framgår i klammen nedenfor. Tiltakene er videre gruppert nedover hhv under hvert av kommuneplanens delmål.

Kommuneplan 2007-2019

Fokusområde: "Lokalsamfunn"

Hovedmål: "Flotte naturressurser og nærmiljø utnyttes med høy miljøbevissthet"

I tråd med vedtak i kommunestyret 19.11.12 sak 109/12 Revidering av miljøutredning er de vesentlige miljøaspekter for Overhalla kommune: Naturmangfold (endret fra biologisk mangfold og har samme betydning), Innkjøp og avfall (endret fra avfall), Energi, og Klimagassutslipp.

Felles, relevant for alle delmål

Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
Oppnådd samsvar med lovbestemte krav etter miljøinformasjonsloven	Årlig samsvarsvurdering etter ISO 14001,	1 Det skal i 2014 utarbeides en nærmere tiltaksplan for på en offensiv og helhetlig måte å ivareta kravene i lov om miljøinformasjon	X					Rådmannen	
At det foregår relevant samarbeid om prosesser og tiltak i Overhalla og Namdalen	Årlig evaluering	2 Overhalla kommune skal aktivt ivareta sin samfunnsutviklerrolle i miljøarbeidet og være ambisiøs for å bidra til utvikling i offentlig og privat virksomhet i Overhalla og Namdalsregionen. Herunder å videreutvikle og bygge videre på det samarbeidet som er utviklet mellom Overhalla kommune og Skogmo Industripark (SI). Det skal vurderes om det vil være hensiktsmessig å etablere /initiere et formalisert klima- og miljønettverk i regionen der interesserte offentlige og private virksomheter kan inngå et partnerskap (formål og forpliktelser mv. i en slik ordning må defineres senere). Én ambisjon: I	X	X	X	X	X	Ordfører/rådmann	

			samarbeide med SI å identifisere / utvikle prosesser og tiltak / prosjekter i Namdalsperspektiv der offentlige og private aktører i regionen inkluderes og samhandler.								
At barn og unge involveres systematisk i planlegging og gjennomføring av tiltak	Årlig evaluering	3	Barn og unge skal involveres på en systematisk måte i planlegging og gjennomføring av tiltak i kommunens miljøarbeid. Én ambisjon: Det skal 1. halvår 2014 gjennomføres en involveringsprosess med sikte på at skoleelever bidrar med konkrete forslag og tiltak (bl.a. egen miljødag i skolen i juni).	X	X	X	X	X	Rådmannen/ rektorer/ styrere		
At markering av Earth Hour og Miljøuke er gjennomført	Årlig evaluering	4	Å markere Earth Hour hvert år for å bevisstgjøre kommunens ansatte og innbyggere mv. om klimautfordringene og miljøarbeidet. Som del av dette skal uka før Earth Hour, som er en lørdag hvert år, gjøres til en "Klima- og miljøuke" med planlagte aktiviteter for å involvere, engasjere og bevisstgjøre.	X	X	X	X	X	Rådmannen		

Delmål 3.1: Innbyggerne har god kunnskap om og glede av naturen gjennom aktiv bruk og god tilgjengelighet (miljøaspekt: Naturmangfold)

Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status	
3.1.1 Antall besøk registrert i utvalgte turbøker	Opptelling i turbøker/årlig	1	Tiltak: a) Det lages en oversikt over hvem som har flest besøk på den enkelte turbok for hvert kalenderår b) Denne oversikten bekjentgjøres med oppslag eller lignende ved turboka	X	X	X	X	X	Kultursjefen	2007- 2013
3.1.2 At det er tilrettelagt for nærturer	Evaluering / årlig	2	Å tilrettelegge for / stimulere til nærturer i tilknytning til de ulike grender i Overhalla for å gjøre friluftslivet mer tilgjengelig i hverdagslivet og for å bidra til økt fysisk aktivitet hos folk flest (både sommer og vinter) (jf. DNTs satsing "Nærtur er hverdagens friluftsliv").	X	X	X	X	X	Kultursjefen/ frivillige/DNT	

			Søkes gjennomført som samarbeidsprosjekt med frivillige lag og organisasjoner og andre relevante samarbeidspartnere (NTFK, DNT mv.) Herunder: *Etablering /utbedring av turløyper . * Framføring av skiløyper dit folk bor (tilførselsløyper) *Gradering/ skilting og merking etter nasjonal standard *Turbeskrivelse på nettet mm. Ambisjon om minst 5 nye merkede turer hvert år tom. 2019, første løype ferdigstilles i 2014							
3.1.3 At tiltak er gjennomført	Evaluering / årlig	3	Det skal gjennomføres et konkret motivasjonstiltak for innbyggerne for fysisk aktivitet å la Aktiv Overhalla. Ambisjon: Ett motivasjonstiltak i året (også relevant for delmål /ambisjoner under klimagassutslipp/transport)	X	X	X	X	X		Kultursjefen

Delmål 3.3: Inngrepsfrie områder og naturens produksjonsevne og artsrikdom bevares for fremtiden (miljøaspekt: Naturmangfold)

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
3.3.1 Avgang prosent av kommunens areal "inngrepsfrie" områder (Villmarkspregede områder >5 km fra tekniske inngrep)	Telling av areal/årlig	1	Null avgang villmarkspregede områder	X	X	X	X	X	Teknisk sjef og Miljøvern- og skogbruks-sjef	2008-2011: 0 2012: 1% (0,3 km ²) 2013: 0
3.3.2 Antall m ² dyrket og dyrkbar mark omregulert ved dispensasjon fra arealplan	Årlig telling antall m ²	2	Ambisjon: Nullvisjon Maksimalt 3000 m ²	X	X	X	X	X	Teknisk sjef	2011:10000 m ² 2012: 500m ² 2013: 6900m ² (10 dispensasjoner)

Delmål : 3.4. I Overhalla skapes det lite avfall og avfallet utnyttes som ressur. (Miljøaspekt: Innkjøp og avfall)

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
3.4.1 Tjenesteenheter i org.kartet sertifisert som miljøfyrtårn	Opptelling/årlig	1	Alle tjenesteenheter skal være sertifisert	X	X	X	X	X	Enhetsledere	Status 31.12.13: Alle enheter er sertifisert
3.4.2 Antall miljøfyrtårn pr. innbygger	Opptelling	2	Ambisjon: Å være blant de 3 beste kommuner i Norge <u>Tiltak:</u> Bl.a. å stimulere til bedriftsnettverk som metode.	X	X	X	X	X	Rådmannen Bedriftsledere i samarbeid med MNS Utvikling	Status 31.12.13 Overhalla er nr. 1
3.4.3 Klimapåvirkning av MNAs innsamling og håndtering av avfall fra husholdninger	Årlig opptelling	3	<u>MNAs ambisjon:</u> <i>MNAs innsamling og behandling av avfall fra husholdninger skal være klimanøytral.</i> <u>Overhalla kommunes tiltak:</u> Å være aktiv medeier og samarbeidspartner. Aktuelle tema: *Kildesortering *Reduksjon av matavfall fra husholdninger, institusjoner, serveringssteder, butikker mv. *Kommunikasjon med innb. inkl. ta i bruk nye kommunikasjonsformer/-media. *Holdningsskapende arbeid	X	X	X	X	X	MNA Teknisk sjef/ Kommunens repr. i styrende organ	Registrert Klimapåvirkning jf. indikator i tonn CO2-ekvivalenter: 2009: 3190 2010: 1499 2012: 2394
3.4.4 At det ikke finnes lovstridige villfyllinger	Fortløpende evaluering	4	Kommunen som forurensningsmyndighet skal arbeide aktivt for at villfyllinger/ulovlige søppelfyllinger blir ryddet.	X	X	X	X	X	Teknisk sjef	
3.4.5 At det er utarbeidet og implementert strategi/styringsdokumenter for innkjøp	Evaluering i 2015	5	Mer miljøvennlig innkjøp 1.Å være deltaker /aktiv bidragsyter i samarbeidsprosjektet Innovativ handling, bedre offentlige anskaffelser i Nord-Trøndelag 2.Det skal utarbeides innkjøpsstrategi/ styringsdokumenter for innkjøp, bestående av: <ul style="list-style-type: none"> • Innkjøpspolitikk • Innkjøpsstrategi 	X	X	X	X	X	Rådmannen Rådmannen	

			<p>m/handlingsplan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innkjøpsveileder/-rutiner <p>Overhalla skal herunder fremme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samfunnsansvar / etisk handel • hensyn til livssyklus-kostnader, universell utforming og miljø • innovasjon • mindre avfall • mindre emballasje • mindre engangsmateriell • miljømerking • kortreist leveranse • økologiske produkter • mindre miljøgifter • digitale løsninger <p>3.Strategi/styringsdokumenter skal implementeres i organisasjonen. Som ledd i dette velges ut én konkret anskaffelse evt. entreprise som pilot.</p> <p>4. Kompetanseheving som ledd i implementering av strategi/styringsdokumenter. Bl.a. å ta initiativ til felles innkjøpskonferanse(r) for innkjøpere og leverandører i Namdalen.</p>	X	X	X	X	X	Rådmannen	
				X	X	X	X	X	Rådmannen	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
3.4.6 Godkjent status som Fairtrade-kommune	Verfisering av status	6	Overhalla kommune skal bli Fairtrade-kommune (et rammeverk å arbeide innenfor når det gjelder etiske forbruk).	X	X				Ordfører/ rådmann	
3.4.7 Medlemskap IEH	Verifisering av medlemskap	7	Overhalla kommune skal arbeide for å bli medlem i Initiativ for etisk handel (IEH). (formål med IEH er handel som fremmer menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, utvikling og miljø.)			X	X		Ordfører/ rådmann	
3.4.8 At det er utviklet et verktøy	Evaluering	8	Det skal utvikles et verktøy for opplæring og bevisstgjøring av ansatte og eventuelt andre om virkningene av global oppvarming (illustrasjonsvideo 3D-animasjon e.l.). (Tiltaket søkes gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom Overhalla kommune, Olav Duun vgs., evt. andre).	X	X	X			Rådmannen	
3.4.9 Aktiviteter /tiltak der barn	Årlig evaluering	9	Involvere barn og unge når det gjelder forbruk og livsstil: *Å arrangere regional(e)	X	X	X	X	X	Ordfører/ rådmannen/ rektor(er)/	

og unge er involvert når det gjelder forbruk og livsstil			miljøkonferans(er) på barns /ungdoms premisser * tema i undervisning skole/barnehage * systematisk bruk av bransjekrav Miljøfyrtårn (og av Grønt flagg for de enheter som også er det) * bidra til kopling ungdom - næringsliv med sikte på gjensidig læring/ bevisstgjøring om miljømessig forbruk og livsstil * å videreutvikle samarbeidet med MNA *å synliggjøre resultater av iverksatte tiltak for ungene (f.eks. knyttet til avfallssortering, energiforbruk e.l.)							styrere	
3.4.10 Godkjent sertifikat	Verifisering av sertifikat	10	Overhalla storkjøkken skal fortsatt være DEBIO-godkjent (sertifiseringsordning for foredling/omsetning av økologiske produkter) Ambisjon 2014:35% av maten som lages ved kjøkkenet skal være økologisk. 2015: Serveringsmerke i sølv (krav: 50% økologisk)	X	X	X	X	X	X	Kjøkkensjef	Overhalla storkjøkken er DEBIO godkjent pr oktober 2009 2010: 12 % 2011: 13-14 % 2012: 22 % 2013: 30%
3.4.11 Reduksjon av kommunal utskrift og kopiering	Årlig opptelling	11	Reduksjon med 90% innen år 2019 sammenlignet med 2014	X	X	X	X	X	X	Rådmannen	
3.4.12 Antall bedrifter sertifisert etter ISO 14001	Opptelling/ årlig	12	Å konsolidere eller øke antall sertifikat ISO 14001 i Overhalla mv. Det skal gjennomføres en erfarings-/startkonferanse Overhalla i 2014. Målgruppe er sertifiserte ISO 14001-bedrifter og potensielle nye ISO-bedrifter (planlegges som et samarbeidsprosjekt mellom kommunen, Skogmo Industripark og MNS Utvikling).	X	X	X	X	X	X	Skogmo industripark/ Industribedrifter/ Overhalla kommune/ MNS Utvikling	
3.4.13 At det foreligger et enkelt system/ retningslinje (skriftlig)	Evaluering i 2014	13	Å bidra til at det systematisk med visse intervaller / etter behov blir gjennomført metallinnsamlingsaksjoner i landbruket. Herunder å lage et enkelt system/ retningslinje for dette (som et samarbeidstiltak mellom landbruks-organisasjoner, avfallsselskapet, MNS Miljø og landbruk/ Overhalla kommune)	X	X	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk/Overhalla kommune/ MNA/ Landbruksorganisasjoner	

Delmål 3.5: I Overhalla er det lavt energiforbruk og høy grad av fornybare energikilder.

Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
3.5.1 Fokusbygg (utvalgte kommunale bygg jf. egen tabell): Energiforbruk pr m2 pr tjenesteenhet i organisasjonskart et. <i>Energiforbruk betyr her "eksternt tilført energi" dvs. all energi som må tilføres bygget for å dekke totalt netto energibehov.</i>		Ambisjon 2017 Fokusbygg: Innsparingsmål 20 % sammenlignet med 2012 (daggradskorrigert) Kommunale bygg er energimerket unntatt Gimle som skal energimerkes 2014. Det forutsettes scoreforbedring på energimerkeskalaene for det enkelte bygg jf. nedenstående tabeller.					X	Rådmannen/Teknisk sjef	2013
		Konkrete tiltak for ENØK og overgang til fornybar energi skal innarbeides i Hovedplan for kommunal bygningsmasse, som rulleres årlig i tilknytning til årsbudsjett/økonomiplan.	X	X	X	X	X	Teknisk sjef	

Fokusbygg		Status p.t.:		Målsetting:		Innen:
		Energi karakter	Oppvarming	Energi Karakter	Oppvarming	
1	Adm.bygget	E	5/Rød	D	3/Gul	2016
2	Helsesenteret	D	5/Rød	C	3/Gul	2016
3	Hunn skole	F	3/Gul	D	2/Lys grønn	2017
4	Moamarka bhg	E	4/Oransje	D	2/Lys grønn	2016
5	OBUS	D	5/Rød	D	3/Gul	2016
6	OBUS barnesk	Ikke merket	5/Rød	A	2/Lys grønn	2015
7	Skage barnehage	D	5/Rød	A	1/Mørk grønn	2016
8	Trollstua bhg	E	5/Rød	C	Gul	2018
9	Ranemsletta bhg	A	2/Lys grø	A	2/Lys grønn	
10	Gimle	Energimerkes i 2014				

Energikarakter: Skala fra A til G.

Oppvarmingskarakter: 5-trinns skala fra grønn (1) til rød (5).

Gimle energimerkes når bygging OBUS er avklart

Forklaring oppvarmingskarakter (mer om energimerking står på NVEs hjemmeside):

Oppvarmingskarakteren bestemmes ut i fra andelen av det totale oppvarmingsbehovet som dekkes av strøm og/eller fossile energivarer. Andelen el og fossilt må ligge under følgende verdier for å oppnå de ulike fargekarakterene:

Oppvarmingskarakter (etter farger)				
30,0 %	47,5 %	65,0 %	82,5 %	100,0 %

Oppvarmingskarakteren tar utgangspunkt i det beregnede energibehovet til oppvarming av rom og tappevann, og andelen det er naturlig at de enkelte systemene kan dekke. F.eks. tas det for gitt at fjernvarme kan dekke nær hele oppvarmingsbehovet.

Forklaring energikarakterskala:

Type /karakter	Levert energi pr m2 oppvarmet BRA (kWh/m2)						G
	A	B	C	D	E	F	
Barnehager	90	135	180	228	276	414	Ingen grense
Kontorbygg	84	126	168	215	263	395	Ingen grense
Skolebygg	79	118	158	208	259	389	Ingen grense
Sykehjem	136	203	271	328	384	576	Ingen grense
Idrettsbygg	109	164	218	272	325	488	Ingen grense
A = oppvarmet del av BRA [m2]			Øvre grense for karakter C er basert på nivå for TEK 2007. For boliger er denne tilpasset NS 3031:2007 / A1:2010.				

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
Fortsettelse 3.5.1 kommunens egen bygningsmasse, fokusbygg	Når det bygges	1	Overhalla kommune skal til enhver tid ligge foran teknisk forskrift (eks. passivhus, nullenergihus m.v.) For tiden: Kommunale nybygg skal være passivhus eller nullenergihus.	X	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef	
	Når bygg rehabiliteres etc.	2	Rehabilitering etc. av eksisterende kommunale bygg skal skje i tråd med tabeller /ambisjoner ovenfor. Tiltak vurderes og gjennomføres fortløpende ved rehabilitering av hele/deler av bygg når det er hensiktsmessig (livssyklusvurdering). Herunder vurderes behovsstyrt og lavenergi <ul style="list-style-type: none"> Belysning Oppvarming Ventilasjon 	X	X	X	X	X	Teknisk sjef	
	Evalueres kontinuerlig	3	Optimalisere energiledelse og energistyring ved SD/EOS-anlegg, inkludert utarbeidelse og bruk av rutiner. Herunder årlig kompetanseutvikling /-tiltak for driftspersonell	X	X	X	X	X	Teknisk sjef	Sentral Driftskontroll (SD)-anlegg og Energioppfølgingssystem (EOS) montert 2012

		4	Mobilisere/ involvere brukere av kommunale bygg *kompetanseutvikling herunder kunnskap om årsaks- virkningsforhold *å videreutvikle samhandling ved bruk og drift av bygg * synliggjøring av måleresultater/virkninger	X	X	X	X	X	Teknisk sjef/ enhetsledere	
		5	Å utøve kommunens samfunnsutviklerrolle i forbindelse med innkjøp / rehabilitering av kommunal bygningssmasse. Herunder stimulere næringsliv til å lage mer energi- /miljøvennlige bygg. Aktuelle tiltak: * Å gjennomføre et samarbeidsprosjekt for rehabilitering av ett utvalgt eksisterende kommunalt bygg (mulig pilot-/forsknings- /utviklingsprosjekt). Vedkommende bygg identifiseres senest innen 2015 * Å gjennomføre et pilotprosjekt med nullenergibygg (mulig forsknings- /utviklingsprosjekt)	X	X	X	X	X	Rådmannen/ teknisk sjef	
		6	Ved anskaffelse av elektrisk utstyr i Overhalla kommune skal de beste standarder etter relevant merkeordning for produktet velges	X	X	X	X	X	Alle som gjør innkjøp	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
3.5.2 Samlet stasjonært energiforbruk i Overhalla utenom kommunale fokusbygg	Årlig opptelling fra område- konsesjonær (NTE)		Ambisjon: 5 % lavere energiforbruk i 2017 enn i 2012. (daggradskorrigert)				X			Årsrapport (se delmål 3.5, indikator 3.5.2)
		1	Prosjektidé som skal utredes / iverksettes: Å initiere og bidra til et ENØK-prosjekt med 50 boligeiere som pilotprosjekt / bl.a. med enkel ENØK- analyse (samme modell som i tidligere samarbeidsprosjekt med butikker).	X	X				Rådmannen / MNS Utvikling / Enova	
		2	Kommunen skal som ledd i samfunnsutviklerrollen være pådriver/samarbeidspartner overfor bank-/finansnæringen for å stimulere til miljøvennlig boligbygging (bankrentebetingelser, veiledning mv.)	X	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	Det er p.t. inngått relevant avtale mellom Overhalla kommune og Sparebank 1 SMN for dette.
	Ved etablering	3	Det skal arbeides systematisk	X	X	X	X	X	Teknisk sjef	

	og rehabilitering etc. av anlegg		med ENØK i forhold til utendørs belysning: <u>Det skal generelt tilstrebes behovsstyring og lavenergi</u> Eksisterende kommunale anlegg skal gjennomgås. *Nyanlegg utendørs belysning skal være lavenergi/LED (gatelys, plasser etc.). * Ved rehabilitering/utskifting av eksisterende anlegg og lyspunkt skal lavenergi/LED anvendes * Der kommunen yter støtte (lysløyper/ idrettsanlegg etc.) skal det oppfordres til lavenergi/LED ved rehabilitering/utskifting								
		4	Det skal arbeides systematisk med ENØK / energigjenvinning i forbindelse med planlegging/drift/vedlikehold av kommunens vannverk /vannledningsnett og avløp / renseanlegg. Steg 1: Det skal utarbeides en mulighetsstudie for reduksjon av energiforbruket (herunder statusoversikt over hvor hen forbruket fordeler seg)	X	X	X	X	X		Teknisk sjef	
		5	Skoler og barnehager skal arbeide planmessig med energispørsmål/ENØK som del av undervisning/ undervisningsplaner / miljøfyrtårn /grønt flagg.	X	X	X	X	X		Rektorer og styre	
		6	Det skal være rutine å ta opp energispørsmål i plan- og byggesaker og gis relevant informasjon og veiledning til søkere/ utbyggere herunder ved forhåndskonferanse mv.	X	X	X	X	X		Teknisk sjef	
		7	a)Når kommunen leier ut eller selger eiendom skal det settes føringer / krav med hensyn til energiløsninger. b)Tilskuddsordning pr. kommunal boligomt ved oppfylt passivhusstandard eller bedre (tilskuddsordning må videreutvikles)	X	X	X	X	X		Rådmannen/ teknisk sjef	Tilskudd pt.kr. 50.000,- pr tomt
		8	Det skal stimuleres til ENØK i jordbruket. Aktuelle tiltak: *Å bidra til et Pilotanlegg i Overhalla med gjenvinning av ventilasjonsluft i kyllingfjøs som et samarbeidsprosjekt for å ta i bruk og spre ny teknologi. * Å stimulere til tiltak for	X	X	X				MNS Miljø- og landbruk i samarbeid med landbruksorganisasjoner	

			varmegjenvinning fra melktank. Samarbeidsprosjekt med TINE(?)								
		9	Kommunale bygg utenom fokusbygg: Det skal utredes / iverksettes ENØK-tiltak der hensiktsmessig	X	X	X	X	X		Teknisk sjef	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status	
			Gradvis å få utfaset olje og el som hovedenergikilde i bygg i Overhalla.								
3.5.3 Kommunale fokusbygg: Oppvarmingskarakter	Registrere grad av måloppnåelse når ny oppvarmingskarakter skal være oppnådd		Det vises for kommunale fokusbygg til tabeller med mål /ambisjoner ad oppvaringskarakter ovenfor.								Se årsmelding pkt. 3.5.3
		1	Kommunale nybygg bør oppfylle beste oppvarmingskarakter, Mørk grønn. (gjelder der kravspesifikasjon lages etter at denne planen er blitt vedtatt)	X	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef		
		2	Eksisterende oljekjeler i kommunale bygg skal erstattes med andre supplerende / fornybare energikilder så snart det er hensiktsmessig	X	X	X	X	X			
		3	Valg av energikilder/-systemer for fornybar energi skal skje ut fra en konkret vurdering i forbindelse med hvert enkelt nybygg- og rehabiliteringsprosjekt mv. og herunder på grunnlag av Enovas til enhver tid gjeldende støtteprogram..	X	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef		
3.5.4 Forekomst av oljekjeler i Overhalla	Opptelling på et senere angitt tidspunkt	4	Kommunen skal stimulere til utskifting av alle oljekjeler i bruk i Overhalla til fornybar energi.	X	X	X	X	X	Rådmannen		
		5	Kommunen skal jobbe aktivt for å tilrettelegge for lokal energiproduksjon når dette er miljøvennlig	X	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann		
			Se generelt ellers tiltak under delmål 3.4 (avfall) som også er relevant for delmålet om energi								

Delmål 3.6: I Overhalla er det lave klimautslipp og høy grad av CO2-binding.

(Omfatter ikke deponi som er behandlet under delmål 3.4. (avfall))

Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status
Transport 3.6.1 Mengde klimagass-utslipp fra veitrafikk.	Statistikk SSB/årlig (SSB har for tiden stanset å utgi statistikk på kommunenivå. Målinger avventes til det foreligger adekvat statistikk)	Ambisjon transport: Klimautslipp fra transport skal reduseres vesentlig innen 2020 (ambisjon fastsettes nærmere når det foreligger sikrere målemetoder/ statistikk). Se ellers egne ambisjoner for relevante tiltak nedenfor.							
		1 Overhalla kommune skal prioritere videre utbygging av gang- og sykkelveier. Prioritert rekkefølge: <ul style="list-style-type: none"> Ad fylkesveinettet Overhalla - Namsos: <ol style="list-style-type: none"> Barlia-korsen - Øysvoll-korsen Øysvoll-korsen - Skage Skage – Namsos Soner rundt skolene med gang- og sykkelvei (4 km). Øvrig veinett: Ranem bru gis høy prioritet. <p>Som ledd i satsingen på gang- og sykkelvei skal kommunen i 2014 ta initiativ til et forprosjekt for å få utredet/planlagt gang- og sykkelvei Overhalla-Namsos. Dette søkes gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom kommuner, statens vegvesen m.fl.</p> <p>Herunder skal det så snart som mulig utarbeides nødvendige reguleringsplaner for de prioriterte strekninger.</p>	X	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann/ teknisk sjef Teknisk sjef	
		2 Overhalla kommune skal vektlegge fortsatt fortettet utbyggingsstrategi i sentrumsnære områder med maksimal arealutnyttelse (jf. arealplankart). *Regulering med høyere bygg eventuelt 4 etasjer skal vurderes i sentrumsområder.	X	X	X	X	X	Rådmannen/ teknisk sjef	
		3 Framtidige boligområder bør lokaliseres dit det finnes gang- og sykkelvei på det tilstøtende fylkesveinettet.	X	X	X	X	X	Teknisk sjef	
Indikator	Måling/Tid	Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status

3.6.2 Antall påstigende busspassasjerer i Overhalla til Namsos	Statistikk transportør/årlig		100 % økning i 2019 sammenlignet med 2013	X	X	X	X	X		
		4	<p>Overhalla kommune skal ta initiativ til et innovativt helhetlig samarbeidsprosjekt for å styrke kollektivtrafikken særlig knyttet til pendlertrafikken mellom Overhalla og Namsos som et FOU-prosjekt med overføringsverdi til andre regioner. (mulig partnerskap mellom NTFK, Overhalla kommune, Namsos kommune, Statens vegvesen, transportør m.fl.)</p> <p>Herunder: * å få etablert ”bybuss” som omfatter Namsos og Overhalla, med flere og hyppigere avganger og faste intervall morgen og ettermiddag * tilrettelegging av helhetlig service /infrastruktur, funksjonelle leskur, parkering bil/sykkel, lademulighet, opplegg for ruteinfo, betalingsløsninger, universell utforming, serviceløsninger i bussen mv. *å rekruttere en forbildegruppe på 50 pendlere til å bruke buss med spesiell stimuli /sentrale midler over en periode * helhetlig satsing på markedsføring av tilbudet</p>	X	X	X	X	X	Ordfører/ Rådmann	
3.6.3 Antall elbiler i Overhalla	Statistikk SSB/årlig		Totalt 100 elbiler i Overhalla innen 2017							
		5	<p>Tiltak: <u>Ladeinfrastruktur og tilrettelegging for ladbare biler</u> *Bidra til etablering av hurtigladerstasjon i Overhalla *Tilrettelegging for lading og el-bilparkering ved større kommunale arbeidsplasser / besøksbygg *Å stimulere til tilrettelegging for lading og el-bilparkering i nærheten ved parkeringsbehov i sentrum etc. *Å oppfordre forslagsstiller til reguleringsplaner om å legge fram strøm til parkeringsplasser i følgende omfang: a)bolig med felles parkeringsanlegg: 1 pr. boenhet b)parkering for ansatte: min 25% av parkeringsplassene c)næring/besøksbygg: min 15% av parkeringsplassene</p>	X	X	X	X	X	Rådmannen/ Teknisk sjef	Bygging av hurtiglader stasjon planlagt start i april 2014
			Kommunale elbiler, se nedenfor							

3.6.5 Mengde klimagass-utslipp fra landbruk.	Statistikk SSB/årlig (SSB har for tiden sluttet å utgi statistikk på kommunenivå. Måling avventes til det foreligger adekvat statistikk)		Ambisjon: Klimautslipp fra landbruk skal reduseres vesentlig innen 2020 (ambisjon fastsettes nærmere når det foreligger sikrere målemetoder/ statistikk). Se ellers egne ambisjoner for relevante tiltak nedenfor.									
		1	Å stimulere til tilstrekkelig forekomst og utnyttelse av lagerkapasitet for husdyrgjødsel (lagerkapasitet er en økende utfordring i næringen i og med økende produksjon pr. enhet). Steg 1: Å stimulere til kartlegging av behov/ledig kapasitet og til samhandling for å øke utnyttelsesgraden Steg 2: Å utrede behov for nye felles naturgjødselslager. Steg 3: Vurdere kommunalt tilskudd til eventuelt nye felles naturgjødselslager.	X							MNS Miljø og landbruk/landbruksorg anisasjoner	
		2	Å stimulere til bedre grøfting av dyrkamark (svak drenering /jordstruktur /større maskiner/jordpakking bidrar til økt utslipp og dårligere avlinger) <u>Tiltak:</u> *Rådgivning/kunnskapsbygging *Å være pådriver overfor staten for statlig tilskudd *Å utrede mulighet for lokal tilskuddsordning	X	X						MNS Miljø og landbruk/landbruksorg anisasjoner	
		3	Å stimulere til et utviklingstiltak som bidrar til at gårdbrukere på en enklere måte og med mindre transport kan skaffe seg nødvendig dyrefor (jordformidlingsordning / jordbank etc.).	X	X	X	X	X			Ordfører/rådmann	
		4	Å stimulere til ØKO-kjøring i landbruket (ØKO-kjørekurs etc.).	X	X	X	X	X			MNS miljø og landbruk og landbruksorg anisasjoner	
		5	Være klar til å ta i bruk husdyrgjødsel til bioenergiproduksjon når teknologien på området er utviklet optimalt.	X	X	X	X	X			MNS Miljø og landbruk i samarbeid med landbruksorg anisasjoner/g årdeiere.	
		6	Stimulere til produksjon av økologiske landbruksprodukter som markedet etterspør.	X	X	X	X	X			MNS M&L i samarbeid med NLR	
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19			Ansvar	Status
3.6.6 Aktivitetsnivå når det gjelder	Overslag/telling fra miljø- og landbruks-		Ambisjon: Skogens potensial til CO2-binding skal utnyttes (innenfor forsvarlige rammer									Aktivitetsdata2000-2013.

skogkultur og tynning	forvaltningen i MNR/årlig		bl.a. knyttet til naturmangfold og uberørt natur).										
		7	Å bidra aktivt til "Skogpårdriverprosjektet i Namdal" Et aktivitetspårdrivernettverk for skognettverket i Namdalen Herunder å bidra til at prosjektet vektlegger skogkultur/ungskogpleie	X	X							Ordfører MNS Miljø og landbruk	
		8	1. Å ta initiativ til et samarbeidsprosjekt for rydding langs veier, åkerkanter mv. i vårt distrikt og utnyttelse av det som blir ryddet, med flere synergieffekter: bioenergiutnyttelse/ reiseliv/ turisme/ mer sollys til åkerland og økt matproduksjon/ estetikk/ åpne synsfelt, trafikkikkerhet mm. Samarbeidsprosjekt MNS Miljø og landbruk/Overhalla kommune/landbruksorganisasjoner/ produsenter av biomateriale til energiproduksjon, regionale myndigheter inkl. Statens vegvesen m.fl. 2. Å stimulere til mest mulig lokal energiproduksjon/-utnyttelse av det biomateriale som ryddes	X	X							Ordfører/ rådmann/ MNS Miljø og landbruk	
		9	Å utrede mulighetene for å stimulere til økt plantetall i plantefeltene / fortetting herunder mulig lokal støtteordning.	X	X	X	X	X				MNS Miljø og landbruk	
		10	Overhalla kommune deltar i satsingen "Plant tre no" i regi av Nord-Trøndelag Fylkeskommune.	X	X	X	X	X				Rådmannen/ MNS Miljø og landbruk	
		11	Se ellers relevante tiltak innenfor landbruket under andre delmål i planen (avfall og energi) og under klimagassutslipp transport										
Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2014	2015	2016	2017	2018-19	Ansvar	Status			
			Strategisk plan for miljø- og landbruksforvaltningen står ellers for tur til å bli revidert i 2014. Det forutsettes at klima og miljø fortsatt skal være et eget satsingsområde i den planen, og at relevante ambisjoner og tiltak blir utredet.	X	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk				